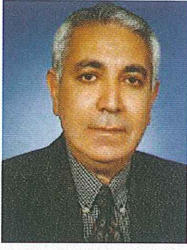

Prof.Dr.Fikret Vehbi İZZETTİN

1951 yılında Kerkük'te doğdu. 1973 yılında Bağdat Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, aynı fakültede farmasötik bilimler konusunda yüksek lisans tezini 1976 yılında tamamladı. 1983 yılında ABD Nebraska Medical Center'de klinik eczacılık doktorasını aldı. 1988 yılında doçent, 1994 yılında da profesörlük unvanlarını aldı. Uluslararası dergilerde yayınlanmış 30'a yakın bilimsel çalışması, klinik eczacılık ve eczacının yeni görevleri ile ilgili çeşitli ulusal dergilerde yazılmış 20'yi aşkın yayını bulunan İzzettin, 1998 yılında Klinik Eczacılık Derneği'nin kurulmasına öncülük etti ve bugüne kadar başkanlık görevini sürdürdü. Klinik eczacılığı tanıtmak ve hasta odaklı eczacılığın prensiplerini anlatmak amacıyla birçok seminer ve eğitim programları düzenledi. 1991 yılında göreve başladığı Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde halen Klinik Eczacılık Bilim Dalı Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

KLİNİK ECZACILIK EĞİTİMİNİN Marmara Üniversitesi'nde Gelişimi

Klinik eczacılık, eczacının tüm eczacılık bilgilerini hasta yararına kullanması anlamına gelen bir halk sağlığı bilimidir. Günümüzde klinik eczacılık uygulamaları sadece hastanelerde değil, eczanelerde ve eczacıların görev yaptıkları diğer alanlarda da gerçekleştirilmektedir. 1976 yılından bu yana klinik eczacılık eğitimi ile kazanılan bilgi ve becerilerin farmasötik hizmet olarak hastaya sunumunu kolaylaştırmak amacıyla ortaya atılmış bir kavram olan farmasötik bakım; hastanın yaşam kalitesini artırmak amacıyla, belirlenmiş olan terapötik sonuçlara ulaşılabilmesi için eczacının doğrudan sorumluluk alması ve ilaçla bakım sağlamasıdır. Klinik eczacılık felsefesinin ve klinik eczacılık uygulamalarının bir parçası olan farmasötik bakım hizmetlerinin hayata geçirilebilmesi için öncelikle eğitim sorununun çözümlenmiş olması gerekir.

Ülkemizde klinik eczacılık eğitiminin temelleri 1990'lı yıllarda atılmaya başlandı. Daha önceki dönemlerde klinik eczacılık alanında yazılar yazılmış ve bazı girişimler olmuşsa da, gerçek anlamda eğitim 1991 yılında Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Biyokimya Ana-

bilim Dalı bünyesinde açılan Klinik Farmasi Yüksek Lisans programıyla başlamıştır.

Türkiye'de bulunan eczacılık fakültelerinin lisans eğitimi yeterince hasta odaklı değildir. Bu yazımda, Marmara Üniversitesi'nde klinik eczacılık eğitiminin gelişim sürecini anlatmaya çalışacağım.

A. Lisans Eğitimi

Klinik eczacılık dersleri eğitim programındaki yerini aşamalı olarak almıştır. 1991-1995 yılları arasında 2. sınıf öğrencilerine Biyokimya dersi kapsamında yarıyılın son 3 haftası boyunca, klinik biyokimyanın klinik eczacılık içindeki yeri ve önemi, laboratuvar sonuçlarının eczacı tarafından yorumlanması gibi konular anlatılarak klinik eczacılık eğitimine giriş yapılmış oldu. 1995 yılında Farmakoloji Anabilim Dalı'na bağlı Klinik Eczacılık Bilim Dalının kurulmasını takiben, 1995-1999 yılları arasında 4.sınıf öğrencilerine haftada 1 saatlik teorik ders olarak verilmeye başlandı. 1999-2001 yılları arasında 3. sınıfta Klinik Eczacılık-I dersi (2 teorik, 1 pratik saat), 4. sı-

nıfta da Klinik Eczacılık-II (seçmeli), Farmakoterapi (seçmeli) ve Eczacılık Uygulamaları dersleri okutuldu. Öğrencilerin yoğun ilgisi ve klinik eczacılık dersine olan gereksinimleri göz önüne alınarak, 2002 yılından itibaren 4. sınıf öğrencilerine 1. ve 2. yarıyıllarda Klinik Eczacılık I (2 teorik) ve Klinik Eczacılık II (2 teorik, 6 pratik) dersleri verilmeye başlandı.

Tablo 1.

**Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi
Klinik Eczacılık Ders İçeriği (2002)**

1.Yarıyıl

Teorik Bölüm (2 saat): Klinik Eczacılığın Temel Prensipleri. Klinik Eczacının Görevleri (Hasta eğitimi, ilaç danışmanlığı, ilaç izleme vs)

2.Yarıyıl

Teorik Bölüm (2 saat): Minör hastalıkların tedavisi (diyare, konstipasyon, ateş, ağrı, bulantı, kusma vs), kronik hastalıklarda klinik eczacının rolü (astım, GI sistem hastalıkları, diabetes mellitus, konjestif kalp yetmezliği, hipertansiyon vs)

Uygulama (6 saat)

Meslek Beceri Laboratuvarı

- Olgu sunumu
- Hasta eğitimi
- Bilgisayar ve Eczacı
- Hasta profili hazırlama

Hastane Uygulaması

- İç Hastalıkları
- Pediyatri
- Genel Cerrahi departmanları
- Hastane Eczanesi
- Hasta ziyaretlerine katılım
- Olgu sunumu hazırlanması
- Spesifik ilaç bilgisi hazırlanması
- Uzman Klinik Eczacılar ile genel değerlendirme

B. Yüksek Lisans Eğitimi

Klinik Eczacılık Yüksek Lisans programının amacı; diğer eczacıları eğitebilecek, sağlık personeli ile takım çalışması yaparak sorumluluk alabilecek ve ilaçlarla ilgili araştırma yürütebilecek uzman klinik eczacıların yetiştirilmesidir.

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından açılan Klinik Eczacılık Yüksek Lisans Programı ortalama iki yıl sürmektedir. Program teorik bölüm, uygulamalı klinik eczacılık bölümü ve tez bölümünden oluşmaktadır. Uygulamalı Klinik Eczacılık bölümünde öğrenciler haftada 12 saat hastane servislerinde uygulama yaparken, 3 saatlik teorik kısımda da hastanede gördükleri olguları sunmaktadırlar.

Bugüne kadar yüksek lisans programını tamamlayan eczacı sayısı 12'yi bulmuştur. Klinik Eczacılık Bilim Dalı'nda gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışmaları, hasta araştırmalarının yanı sıra deneysel çalışmaları da bir arada kapsayacak nitelikte planlanmaktadır. Bu tezlerden bazıları şunlardır:

- * Hemodiyaliz hastalarında fosfat bağlayıcı ilaçların ve hasta eğitiminin değerlendirilmesi
- * Türkiye'deki Naproksen dozaj formlarının invitro değerlendirilmesi ve premenstrual siklus sendromunda kullanımı
- * Koroner Kalp Hastalarında Lipit Profilinin Belirlenmesi ve Trombolitik Tedavi Maliyet-etkinlik belirteçlerinin değerlendirilmesi

Tezsiz Yüksek Lisans Programı

Çalışan eczacılara da eğitim alabilme imkanı sunmak ve daha kısa sürede, daha fazla sayıda klinik eczacı yetiştirebilmek amacıyla açılması düşünülen tezsiz yüksek lisans programı geçtiğimiz ay içerisinde onaylanmış olup, aynı zamanda ikinci öğretim şeklinde de verilecek olan programa ilk öğrenciler önümüzdeki Şubat ayında alınacaktır.

C. Doktora Programı

1996 yılında Farmakoloji ve Biyokimya Anabilim dallarının katkılarıyla, 4 yıl süren doktora programı başlatılmıştır. Program, yüksek lisans programında olduğu gibi teorik bölüm, uygulamalı klinik eczacılık bölümü ve tez bölümünden oluşmaktadır. Uygulamalı klinik eczacılık bölümü iç hastalıkları, pediatri, genel cerrahi, kadın hastalıkları ve doğum, onkoloji servislerini ve hastane eczanesi bölümlerini kapsamaktadır. Şu anda doktora programına kayıtlı 4 öğrenci, eğitimini tamamlayan 1 klinik eczacı vardır.

KLİNİK ECZACILIK SÜREKLİ EĞİTİM PROGRAMLARI

Klinik Eczacılık Bilim Dalı ve Klinik Eczacılık Derneği olarak gerçekleştirdiğimiz başlıca sürekli eğitim programları şunlardır:

1. Klinik Eczacılık (2 defa)
2. Klinik eczacılığın temelleri ve farmasötik bakıma giriş (2 defa)
3. Enfeksiyon hastalıklarında eczacının rolü (2 defa)
4. Üst solunum yolu enfeksiyonlarında eczacının rolü (3 defa)
5. Klinik vizyon: eğitim ve bilgi (Boehringer Ingelheim) (3 defa)

Değerlendirmeler, eğitim programlarına katılan eczacılara yöneltilen sorular ile yapılmıştır. Ankara'da 1994 yılında yapılan meslek içi eğitim programına katılan eczacıların, Türkiye'de eczacılık eğitiminin değişmesi gerektiği ile ilgili görüşlerinin oranı program öncesinde %72 iken, program sonrasında %98'e yükselmiştir. Bu değerlendirmenin sonuçları aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcı Eczacıların Özellikleri

Yaş	%
20-30	33
30-40	31
40-50	31
50-60	4
60<	1
Cinsiyet	
Kadın	66
Erkek	34
Çalışma yılı	
15<	45
10-15	15
5-10	12
1-5	28
Çalışma Alanları	
Serbest Eczane	52
Hastane Eczanesi	22
Endüstri	1
Laboratuvar	4
Diğer	21

İstanbul, İzmir ve Ankara'da 350 kişinin katılımı ile 1999 yılında gerçekleştirilen Klinik Vizyon seminerlerinde katılımcıların çoğu eğitim sisteminin değişmesi gerektiğini, doktor ve eczacıların birlikte çalışmaları gerektiğini bildirmişlerdir. Ayrıca benzer eğitim programlarının ilaç danışmanlığı, farmakoekonomi, ilaç izlemi vb. konularda da sürdürülmesinin yararlı olacağına düşünmüşlerdir.

Klinik eczacılık eğitiminin üniversitemizde 1991 yılından bu yana geçirdiği evreleri anlatmaya çalıştım. Ülkemizde klinik eczacılık eğitimiyle ilgili olarak diğer fakültelerdeki gelişmelerin de paylaşılması gerektiğine inanıyorum.

Tablo 3
Eczacıların Yeni Görevler Konusundaki Görüşleri

Klinik Eczacılık Hizmetleri	Hizmetler için Gereklilik (%)	
	Gerekli	Gereksiz
İlaç verililiği	78	22
İlaç danışmanlığı	97	3
İlaç tedavisinin izlenmesi	98	2
Hasta eğitimi	97	3
İlaç bilgisi	95	5
Hekimle birlikte konsültasyon	89	11
Damar içi solüsyon hazırlanması	90	10
Total parenteral nütrisyon (TPN)	86	14
Tek doz ilaç dağıtım sistemi	73	27
İlaç kullanım hikayesi	96	4
Farmakokinetik danışmanlık	86	14
Kalite kontrol programı	69	31
İlaç kullanımının değerlendirilmesi	96	4
Yan etkilerin izlenmesi	97	3

Tablo 4.
Türkiye’de Daha İyi Eczacılık Uygulaması İçin Eczacıların Önerileri

Öneriler	%
Eğitim Programı Değişiklikleri	24
Klinik Eczacılık	18
Uzmanlaşma	13
Eczacılık yasalarında değişiklik	10
Sürekli Eğitim Programları	8
Ekonomik durumun iyileştirilmesi	7
Eczacının rolünün tanımlanması	6
Eczacı dayanışması	6
Yeni roller	3
İlaç endüstrisinde etkili rol	2
Zincir eczane veya şirketleşme	2

SONUÇ OLARAK;

1- Lisans ve lisansüstü eğitimi Türkiye’de lider klinik eczacıların yetişmesini sağlayacak ve gerek öğrencilerde gerekse öğretim elemanlarında klinik odaklı yaklaşımın gelişmesine katkıda bulunacaktır.

2- ABD’de 1970’lerden, Avrupa’da da 1980’li yıllardan itibaren eczacıların hasta tedavisinde daha fazla sorumluluk alabilmeleri ve yeni roller üstlenebilmeleri için eğitimlerinde değişiklikler yapmışlardır. Bu yenilikleri ülkemiz eczacılık eğitimine uyarlayabilmek amacıyla 1990’lı yıllardan itibaren fakültemizde uyguladığımız aşamalı eğitim değişikliklerinin ülkemizdeki klinik eczacılık eğitimine katkısı olacağına inanıyorum.

3- Yapmış olduğumuz sürekli eğitim programlarına katılan eczacıların büyük çoğunluğu yeni görev ve sorumlulukların mesleğimiz açısından yararlı olacağını bildirmişlerdir. Bu nedenle, klinik eczacılık eğitiminin ve yeni sorumlulukların sadece lisans öğrencileriyle sınırlı kalmayıp, daha önce mezun olmuş eczacılara da ulaşabilmesi için, üniversiteler, eczacı odaları ve derneklerin işbirliğiyle sürekli eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Proceedings of the First International Meeting on Pharmacy and Pharmaceutical Sciences, September 1994 İstanbul-Turkey. Journal of Pharmacy of the University of Marmara. Special Issue, 1995.
2. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ders Kitaplığı, 2002
3. Klinik Vizyon Eğitim ve Bilgi. Boehringer Ingelheim, 1999.
4. Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Ders Programı, 2002.
5. Klinik Eczacılık - MİEP Ankara Eczacı Odası Meslek İçerik Eğitim Programı Kitaplığı, Ankara, 1994.